

28.09.2026

MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARIDA XAVFSIZLIK BOSHQARUVINI PEDAGOGIK PROTESSUAL TAKOMILLASHTIRISH TEXNOLOGIYASI

Sultanmuratova Yulduz Oralabaevna

Maktabgacha ta’lim tashkilotlari rahbari va mutaxassislarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish institutining mustaqil tadqiqotchisi

Yulduzsultanmuratova59@gmail.com +998909784866

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23239547>

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha ta’lim tashkilotlarida (MTT) tarbiyalanuvchilarning xavfsizligini ta’minlash, xavfsiz muhitni pedagogik-protsessual boshqarish texnologiyalarini takomillashtirish masalalari har tomonlama ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, xorijiy davlatlar, xususan Janubiy Koreya Respublikasining “Nuri” dasturi va “Bolalar xavfsizligini boshqarish to‘g‘risida”gi qonunchilik hujjatlari, AQSH hamda Skandinaviya tajribalari asosida risk-menejment va raqamli monitoring tizimlarini milliy ta’lim amaliyotiga joriy etish yo‘llari yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim tashkiloti, xavfsiz muhit, xavfsizlik menejmenti, pedagogik texnologiya, risk-menejment, raqamli monitoring, bolalar xavfsizligi standartlari, preventiv boshqaruv, psixologik xavfsizlik, ta’lim muhiti.

Аннотация. В данной статье научно проанализированы вопросы обеспечения безопасности детей в дошкольных образовательных организациях (ДОО) и совершенствования технологий педагогически-процессуального управления безопасной средой. Также освещены пути внедрения систем риск-менеджмента, цифрового мониторинга и опыта зарубежных стран (в частности, программы «Нури», законов Республики Корея о безопасности детей, опыта США и Скандинавии) в отечественную образовательную практику.

Ключевые слова: дошкольная образовательная организация, безопасная среда, менеджмент безопасности, педагогическая технология, риск-менеджмент, цифровой мониторинг, стандарты безопасности детей, превентивное управление, психологическая безопасность, образовательная среда.

Abstract. This article scientifically analyzes the issues of ensuring children's safety in preschool educational organizations (PEO) and improving the technologies of pedagogical and procedural management of a safe environment. It also highlights the ways of introducing risk management and digital monitoring systems into national educational practice based on the experience of foreign countries, particularly South Korea's "Nuri" program and child safety legislation, as well as the practices of the USA and Scandinavia.

Keywords: preschool educational organization, safe environment, safety management, pedagogical technology, risk management, digital monitoring, child safety standards, preventive management, psychological safety, educational environment.

KIRISH.

Bugungi kunda mamlakatimizda maktabgacha ta’lim tashkilotlarida (MTT) tarbiyalanuvchilarning xavfsizligini ta’minlash, sog‘lom va qulay rivojlanish muhitini yaratish borasida keng ko‘lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Xususan, ushbu jarayonda zamonaviy texnik vositalar va raqamli infratuzilmadan foydalanish jadal tus olmoqda. Biroq, amalda

28.09.2026

bajarilayotgan chora-tadbirlar bolaning nafaqat jismoniy, balki psixologik jihatdan ham sog‘lom va xavfsiz muhitda kamol topayotganini to‘laqonli kafolatlay oladimi? degan haqli savol tug‘iladi.

YUNESKOning “Ta’limda xavfsizlik” tashabbusida bolaning qo‘rquvlarsiz, xotirjam ijtimoiy-psixologik muhitda rivojlanishini ta’minlovchi muhim omillar alohida ko‘rsatib o‘tilgan. Maktabgacha ta’lim tashkilotlari rahbarlari xavfsiz muhitni boshqarish jarayonida tarbiyachilarga aniq va tizimli ko‘rsatmalar berib borishi talab etiladi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-sonli qarori, 2024-yil 30-sentabrdagi PF-152-son Farmoni hamda 2025-yil 28-noyabrdagi PQ-360-son qaroriga muvofiq MTTlarda “Xavfsiz ta’lim” konsepsiyasini joriy etish, boshqaruv tizimini raqamlashtirish va xavfsizlikni onlayn monitoring qilish bo‘yicha aniq vazifalar belgilab berilgan.

ASOSIY QISM

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ko‘p holatlarda muammolar yuzaga kelgachgina ularning yechimi qidiriladi, vaholanki tashkilot rahbariyati xavfsizlikni ta’minlashda preventiv (oldini olish) boshqaruv tamoyiliga tayanmog‘i lozim. Hozirgi global davrda ota-onalar farzandini MTTga berishda ularning xavfsizligiga to‘laqonli ishonch hosil qilishni talab etmoqdalar. Shu sababdan ham Janubiy Koreya Respublikasining “Xavfsizlik ta’limi”ni O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida xavfsiz muhitni boshqarishga mo‘ljallangan amaliy-metodik modullar klasteri orqali lokalizatsiya qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

"Xavfsiz muhitni boshqarish" (Safety Management) tushunchasi — MTTdagi ta’lim-tarbiya jarayonining barcha ishtirokchilari (pedagoglar, bolalar, ota-onalar) uchun jismoniy, psixologik, gigienik va raqamli himoyalanganlik sharoitlarini tizimli ravishda yaratish, muvofiqlashtirish va monitoring qilish faoliyati sifatida talqin etiladi. Pedagogik-psixologik adabiyotlarda (A. Bandura, U. Bronfenbrenner, O. Gazman, K. Rojers, V.A. Yasvin, I.A. Baeva, V.V. Gafner) muhit konsepsiyasi va xavfsizlik pedagogikasi chuqur tadqiq etilgan.

Risk-menejment va Bolalar xavfsizligi standartlari (Child Safe Standards)

G‘arb mamlakatlari (AQSH, Buyuk Britaniya) tajribasida xavfsizlik menejmenti ko‘proq “Risk menejment” metodologiyasiga asoslanadi. Bolalar xavfsizligi standartlari quyidagi 4 ta asosiy qismni o‘z ichiga oladi:

1-standart: Bolalar xavfsizligi tashkiloti rahbariyati, boshqaruvi va madaniyatiga singdirilgan bo‘lib, risklarni oldini olish va kamaytirishga qaratilgan.

2-standart: Bolalar o‘zlariga ta’sir qiladigan qarorlarda ishtirok etadi va ularning fikri jiddiy qabul qilinadi.

3-standart: Oila va jamoatchilik xabardor qilinadi hamda jalb etiladi (yopiq tashkilot muhitining oldini olish).

4-standart: Bolalar bilan ishlaydigan xodimlar munosib bo‘lishi, ularning faoliyati doimiy nazorat va monitoring qilib borilishi lozim.

MTTdagi xavfsiz muhitni boshqarishning pedagogik-protsessual bloklari

Xavfsiz muhitni boshqarish texnologiyasi quyidagi fundamental bloklarga bo‘linadi:

- Diagnostik-analitik blok: Muhitdagi xavflarni va psixologik daxlsizlikni monitoring qilish.

- Prognostik-modellashtirish bloki (Risk menejment): Ehtimoliy xavflarni oldindan prognoz qilish.

- Tashkiliy-texnologik (Protsessual) blok: “Nazorat qilinadigan erkinlik” orqali xavfsiz xulq-atvor madaniyatini shakllantirish.

• Refleksiv-korreksion blok: Boshqaruv qarorlari samaradorligini baholash va korreksiya qilish.

Sharqiy Osiyo davlatlari, xususan Janubiy Koreya tajribasida xavfsizlikni ta’minlash zamonaviy raqamli monitoring tizimlari va qonunchilikka tayanadi. 2020-yil 26-maydagi 17312-sonli hamda 2024-yil 16-avgustdagi 19629-sonli “Bolalar xavfsizligini boshqarish to‘g‘risida”gi qonunlar bunga yorqin misoldir.

O‘zbekiston Respublikasida esa MTT faoliyati MMTV tomonidan markazlashgan tartibda boshqarilib, xavfsizlik menejmenti “yuqoridan pastga” tamoyili asosida amalga oshiriladi. Tizimda MTT direktori (strategik va moddiy mas’ul), Metodist va Tarbiyachilar (protsessual va pedagogik mas’ul) hamda Kuzatuv kengashi (jamoatchilik va ota-onalar monitoringi) o‘rtasida vazifalar taqsimlangan.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, xavfsizlik boshqaruvi nazariy-metodologik holati tahlili shuni ko‘rsatadiki, bugungi kunda boshqaruv jarayonlarini raqamlashtirish va ularni xavfni baholash indikatorlari bilan bog‘lash dolzarb ilmiy muammo hisoblanadi. Bu esa dissertatsiya ishida taklif etilayotgan “Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida xavfsizlik muhitni boshqarishning pedagogik-protsessual texnologiyalarini takomillashtirish”ni hayotga tatbiq etish zaruratini belgilaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi “Maktabgacha ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PQ-4312-sonli qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 28-noyabrdagi “Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ‘Xavfsiz ta’lim’ konsepsiyasini joriy etish to‘g‘risida”gi PQ-360-son qarori.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 30-sentabrdagi PF-152-son Farmoni.
4. Baeva I.A. Psixologicheskaya bezopasnost v obrazovatelnoy srede. – Moskva: Prosveshchenie, 2002.
5. Park Mi-young. A Study on Safety Accidents and Safety Education in Early Childhood Education Institutions. Seoul, 2009.
6. Qurbonov Sh., Seytxalilov E. Ta’lim menejmenti. – Toshkent: O‘qituvchi, 2006.